qanday shakllanganini aniqlash maqsad qilingan. Buning uchun bir qator zamonaviy lug‘atlar, etimologik manbalar va tilshunoslik tadqiqotlari asosida tahlil o‘tkazilgan.

Tahlil va natijalar (Analysis and results). Sabr va chidam frazeologizmlari tarix davomida ko‘plab adabiy asarlarda va xalq og‘zaki ijodida keng qo‘llanilgan. O‘zbek xalq og‘zaki ijodida sabr va chidam bilan bog‘liq ko‘plab maqollar, hikmatlar va iboralar uchraydi. Bu iboralar insonning kurashdagi muvaffaqiyatlari yoki muvaffaqiyatsizliklarini tasvirlaydi. Masalan, «sabr qilgan sari, omad keladi» yoki «chidamli bo‘lsang, to‘rtta tog‘ni ham o‘tib ketasan» kabi iboralar sabr va chidamning qadrlanib, ularga ijtimoiy-psixologik ma’no berilganini ko‘rsatadi. Sabr va chidam tushunchalarining quyidagicha tahlil qilishimiz mumkin: Ular bir biridan quyidagicha tasniflash mumkin.

Sabr [a. chidam, bardosh, iroda, qat’iyat]. 1. Biror holat yoki hodisani bardosh bilan kutish, qanoat qilish; o‘zini tiyish. *Sabr tagi – sariq oltin.* Maqol. Banda deganning sabrdan boshqa chorasi yo‘q. Hamza, Tanlangan asarlar [2;411-b.]. Bu tushuncha etimologik lug‘atda quyidagicha ma’no anglatadi. *Sabr* bu arabcha so‘z sabr (un) shakliga ega (APC, 427); o‘zbek tiliga sad undoshini s undoshiga almashtirib qabul qilingan: sabr-сабр; ko‘p ma’noli sabara felining *toqatli bo‘ldi* ma’nosi bilan (APC. 427) hosil qilingan I bob masdari bo‘lib (ATG.142), *toqat* ma’nosini anglatadi [3;365-b.]. *Sabr qilish* iborasi ko‘pincha vaqt o‘tgach, sabr natijasida yaxshi natijalarga erishishni anglatadi. Bu frazeologizmlar odamni og‘ir sharoitda tinchlanishga, o‘ziga ishonishga va imkoniyatlarni kutishga undaydi.

Chidam–qiyinchilik, dard, alam, azob va sh.k.ga toqat qila olish qobiliyati; to‘zim, toqat, sabr-bardosh. *Chidami yo‘q odam. Chidam bermoq. – Kelsa boshga har og‘irlik, voh dema, Bardosh qilib, chidam ko‘rsat, oh dema*. Habibiy. *Bola faqir har bir og‘irlikni chidam bilan yengishdan boshqa chorasi yo‘q* [4; 479-b.]. Endi chidam so‘zining etimologik kelishini ko‘rib chiqamiz. Chidam – «sabr-toqat», «bardosh». Bola faqirning har bir og‘irlikni chidam bilan yengishdan boshqa chorasi yo‘q (Parda Tursun). Bu ot eski o‘zbek tilida «bardosh ber-» ma’nosini anglatuvchi чыда fe’lidan -m qo‘shimchasi bilan yasalgan; keyinchalik, a unlisi ä unlisiga almashgan, ы unlisining qattiqlik belgisi yo‘qolgan: chida-+m=chidam, chidäm [5;424-b.]. ***Chidamli bo‘lish*** frazeologizmi esa, ko‘proq, jismoniy yoki ma’naviy chidamning davomiyligini ta’kidlaydi, ya’ni, insonning uzoq vaqt davomida qiyinchiliklarga qarshi kurashishga tayyorligini bildiradi. Bundan tashqari, bu frazeologik birlik psixologik va ruhiy holatlarni ifodalovchi frazeologik birliklarda ishlatiladi.

Xulosa va takliflar (Conclusion /Recommendations). Sabr va chidam frazeologizmlari nafaqat tilning bir qismi, balki inson ruhiyatining va ijtimoiy muhitning aks sadosidir. Ularning tarixiy va lingvistik ildizlarini o‘rganish, tilshunoslarga frazeologizmning taraqqiyotini, ijtimoiy hayotdagi o‘rni va xalqning ma’naviy qadriyatlarini anglashda yordam beradi. Bu frazeologizmlar xalqning ruhiy mustahkamligi, qiyinchiliklarga qarshi turish va ijtimoiy hayotdagi o‘zgarishlarga moslashuvchanligini ifodalaydi. Sabr va chidam frazeologizmlarining tarixiy-lingvistik ildizlari ularning keng tarqalgan va uzoq tarixga ega ekanligini ko‘rsatadi. Bu frazalar nafaqat tilning leksik xususiyatlari, balki insoniyatning ruhiy va ma’naviy taraqqiyoti, jamiyatdagi qadriyatlar bilan bog‘liq. Tarixiy, madaniy va lingvistik aspektlarni birlashtirgan holda, sabr va chidam frazeologizmlarining rivojlanishi va ma’nosi, o‘zbek tilining va xalqining ruhiyatini tushunishda muhim o‘rin tutadi. Shunday qilib, sabr va chidam frazeologizmlarining tarixiy tilshunoslik ildizlarini o‘rganish, ularning tilshunoslikdagi o‘rnini va jamiyatdagi ahamiyatini tushunishga imkon yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati (References):

(1). Begmatov E., Umarov E., Hojiyev A. O‘zbek tilining izohli lug‘ati. Toshkent, 2020, 411-bet.

(2). Begmatov E., Umarov E., Hojiyev A. O‘zbek tilining izohli lug‘ati. Toshkent, 2020, 479-bet.

(3). Maksetova Z.T. Tilshunoslikda frazeologik birliklarning o‘rganilishi va ularning tasnifi. Scientific Journal Impact Factor. February 2024, Volume 2, Issue 1, p. 101–106.

(4). Rahmatullayev Sh. O‘zbek tilining etimologik lug‘ati. Toshkent, “Unuversitet”, 2003.

(5). Sapayeva Z.Sh. Ingliz va o‘zbek tillarida frazeologizmlarining semantik va lingvokulturologik tahlili. Science and Education Scientific journal, Impact Factor 3.848, January 2023, Volume 4, Issue 1, p. 132–137.

Mamatov Shukrullo Shermat o‘g‘li (Jizzax davlat Pedagogika universiteti tayanch doktoranti; mamatovshukrullojon@gmail.com)

O‘ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI EKOTIZIMLAR EKOLOGIYASIGA OID TERMINLARNING STRUKTUR-SEMANTIK TAHLILIGA DOIR

Annotatsiya. *Mazkur maqolada o‘zbek va ingliz tillaridagi ekotizimlar ekologiyasiga oid terminlarning struktursementik tahlili amalga oshirilgan. Terminlarning shakllanishi, leksik-semantik xususiyatlari*

va ularning tarjimadagi muammolari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, o'zaro lingvistik aloqalar asosida ilmiy-texnik matnlardagi ekoterminlarning qo'llanilishiga e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: *ekotizimlar, ekologiya, terminlar, struktursementik tahlil, tarjima, o'zbek tili, ingliz tili.*

О СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧЕСКОМ РАЗЛИЧИИ ТЕРМИНОВ, СВЯЗАННЫХ С ЭКОЛОГИЕЙ ЭКОСИСТЕМ, В УЗБЕКСКОМ И АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКАХ

Аннотация. *В данной статье проводится структурно-семантический анализ терминов, связанных с экологией экосистем, в узбекском и английском языках. Рассматриваются особенности формирования терминов, их лексико-семантические характеристики и проблемы перевода. Особое внимание уделено использованию экотерминов в научно-технических текстах на основе лингвистических связей.*

Ключевые слова: *экосистемы, экология, термины, структурно-семантический анализ, перевод, узбекский язык, английский язык.*

ON THE STRUCTURAL-SEMANTIC DIFFERENCE OF TERMS RELATED TO ECOSYSTEM ECOLOGY IN UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES

Annotation. *This article analyzes the structural-semantic aspects of ecosystem ecology terms in Uzbek and English. It examines the formation and lexical-semantic features of terms and challenges in translation. Special attention is paid to the application of eco-terms in scientific and technical texts based on linguistic interconnections.*

Keywords: *ecosystems, ecology, terms, structural-semantic analysis, translation, Uzbek language, English language.*

Kirish. Bugungi kunda ekologik muammolar dunyo miqyosida dolzarb masalalardan biri bo'lib, bu yo'nalishda ilmiy tadqiqotlar olib borish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ekologiya fanining tez sur'atlar bilan rivojlanishi, turli sohalarda qo'llanilayotgan ekoterminlarning ko'payishi va ularning xalqaro miqyosda bir xil tushunilishi masalasi nafaqat lingvistika, balki boshqa fan tarmoqlari uchun ham o'ta muhimdir. Ayniqsa, o'zbek va ingliz tillarida ekologiya va ekotizimlar bilan bog'liq terminlarning shakllanishi, semantik o'ziga xosliklarini o'rganish va ularning tarjima jarayonida duch keladigan qiyinchiliklarni aniqlash masalasi katta ilmiy qiziqish uyg'otmoqda. Mazkur tadqiqotning dolzarbligi zamonaviy ekologiya fanida qo'llanilayotgan terminlarning nafaqat mazmuni, balki ularning lingvistik jihatdan tahlil qilinishi zaruriyatida aks etadi. Ekoterminlarning shakllanishi, ularning milliy va xalqaro tillarda qo'llanishi, leksik-semantik jihatlari va tarjima jarayonida yuzaga keladigan muammolar bugungi tilshunoslikning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Ushbu maqolada o'zbek va ingliz tillarida ekotizimlar ekologiyasiga oid terminlarning struktursementik tahlili o'tkazilgan bo'lib, ular lingvistik jihatdan solishtirilgan. Shuningdek, terminlarning shakllanish xususiyatlari, ilmiy-texnik matnlardagi qo'llanilishiga alohida e'tibor qaratilgan. Ushbu tadqiqot natijalari o'zbek tilida ekologiya va texnologiya fanlari bo'yicha yaratilayotgan ilmiy-texnik matnlarni boyitishga hissa qo'shishi mumkin.

Adabiyotlarning tahlili. Ekologik terminologiyaning struktur-sementik tahlili bugungi lingvistika fanining dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu mavzu yuzasidan bir qator mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar ilmiy ishlanmalar olib borgan bo'lib, ekologik terminlarning shakllanishi, qo'llanilishi va tarjima jarayonidagi o'ziga xos xususiyatlari keng ko'lamda o'rganilgan. H.Abdullayevning "Ekologiya asoslari" kitobida o'zbek tilida ekologik tushunchalar va ularning mazmun-mohiyati haqida batafsil ma'lumot berilgan [1;25–35-b.]. Ushbu asar terminlarning o'zbek tilida shakllanishi va leksik-semantik xususiyatlarini o'rganishda muhim manba sifatida xizmat qiladi.

G.Johnson va K.Smithning "Environmental Terminology: A Comparative Study" asarida ekologik terminlarning ingliz tilida shakllanishi va xalqaro miqyosdagi leksik xususiyatlari o'rganilgan [2;102–115-b.]. Mualliflar terminlarning tarjima muammolari va madaniy kontekstdagi ahamiyatini yoritgan. A.Brownning "The Language of Science: A Lexical Perspective" kitobi ilmiy matnlarning tilini tahlil qilishda katta ahamiyatga ega [3;78–92-b.]. Muallif ekologik terminlarning ilmiy-texnik matnlarda qo'llanish funksiyalarini va ularning leksik-semantik xususiyatlarini batafsil o'rgangan.

M.Rasulovning "Tilshunoslikda ixtisoslashgan leksika" tadqiqotida terminlarning morfologik ta'limga katta e'tibor qaratilgan [4;45–60-b.]. Ushbu asar o'zbek tilida ekologik terminlarning shakllanish xususiyatlarini tahlil qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. L.Karimovaning "O'zbek tilida ekologik terminlar: shakllanishi va qo'llanilishi" asarida ekologik terminlarning o'zbek tilida milliy va xalqaro jihatdan o'ziga xosligi yoritilgan [5;33–50-b.]. Muallif ekologik terminlarning xalqaro standartlarga moslashtirilishiga oid

nazariy yondashuvlarni ko‘rsatib bergan. J.Williams va T.Edwardsning “Ecosystem Terminology in Global Contexts” nomli kitobi ekologik atamalarning turli til va madaniyatlarda qo‘llanishini o‘rganishga bag‘ishlangan [6;120–140-b.]. Bu asar tarjima jarayonida yuzaga keladigan muammolarni yoritishda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi.

S.Normatovaning “Ekoterminlarning lingvistik xususiyatlari” nomli ilmiy maqolasi o‘zbek tilida ekologik terminlarning tahlilini lingvistik nuqtayi nazardan ko‘rib chiqadi [7;15–25-b.]. Maqolada terminlarning semantik o‘ziga xosligi va ularning morfologik tarkibi haqida ma’lumot berilgan. D.Anderson va P.Lee tomonidan yozilgan “Translation Challenges in Environmental Science” asari ekologik terminlarni tarjima qilish jarayonidagi murakkabliklarni tahlil qiladi [8;98–112-b.]. Bu tadqiqot tarjima amaliyotiga oid qimmatli tavsiyalar beradi. Nihoyat, K.Haydarovaning “Ekologiya terminlari va ularning tarjimadagi o‘ziga xosliklari” nomli kitobida o‘zbek va ingliz tillaridagi terminlarning morfologik va semantik xususiyatlari tahlil qilingan [9;50–70-b.]. Ushbu asar ekologik terminlarning tarjima jarayonidagi leksik-semantik xususiyatlarini ochib berishda asosiy manba hisoblanadi.

1. **Tadqiqotning maqsadi va vazifalari.** Tadqiqotning asosiy maqsadi o‘zbek va ingliz tillarida ekologik terminlarning lingvistik va semantik xususiyatlarini o‘rganish, ularning struktura va mazmun jihatidan farqlari hamda tarjima jarayonidagi muammolarni aniqlashdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

a) o‘zbek va ingliz tillaridagi ekologik terminlarni yig‘ish va tizimlashtirish;

b) terminlarning morfologik va semantik xususiyatlarini aniqlash;

d) terminlarning ilmiy-texnik matnlardagi qo‘llanilishini tahlil qilish;

e) tarjima jarayonida yuzaga keladigan asosiy muammolarni aniqlash.

2. Tadqiqot usullari.

2.1. Ma’lumot yig‘ish usullari.

Tadqiqot uchun asosiy ma’lumotlar quyidagi manbalardan yig‘ildi:

a) ilmiy-texnik matnlar va adabiyotlar: 50 dan ortiq ilmiy maqola, darslik va monografiyalardan ekologik terminlar tanlab olindi.

b) leksikografik manbalar: Ingliz va o‘zbek tillaridagi ekologik atamalarni qamrab olgan lug‘atlar, jumladan, *Oxford Dictionary of Ecology* va *O‘zbekcha-inglizcha atamalar lug‘ati*.

d) corpus tahlil: Ingliz tilidagi *British National Corpus (BNC)* va o‘zbek tilidagi *Ziyonet elektron kutubxonasi*da mavjud matnlar tahlil qilindi.

2.2. Ma’lumotlarni tahlil qilish usullari. Ma’lumotlarni tahlil qilishda quyidagi usullardan foydalanildi:

a) leksik-semantik tahlil. Terminlarning semantik ma’nosi va ularning qo‘llanilish xususiyatlari o‘rganildi. Masalan, “sustainability” atamasining o‘zbek tiliga “barqarorlik” shaklida tarjima qilinishi kontekst asosida ko‘rib chiqildi;

b) struktur tahlil. Terminlarning morfologik tarkibi, jumladan, prefiks va suffikslar orqali yangi so‘zlarning hosil bo‘lishi tahlil qilindi. Masalan, *bio-* prefiksi orqali hosil qilingan *biodiversity*, *biodegradable* terminlari o‘rganildi;

d) solishtirma tahlil. O‘zbek va ingliz tillaridagi ekologik terminlarning o‘zaro farqlari va o‘xshashliklari aniqlash uchun ularning lug‘aviy va kontekstual tahlili o‘tkazildi;

e) tarjima tahlili: Tarjima jarayonida yuzaga keladigan asosiy qiyinchiliklar tahlil qilindi. Masalan, “carbon footprint” atamasining o‘zbek tiliga “uglerod izlari” deb tarjima qilinishi va ushbu tarjimaning konseptual mos kelishi o‘rganildi.

3. Tadqiqotning namunaviy bazasi. Tadqiqotda quyidagi matnlar va terminlar tahlil qilindi:

a) 30 ta o‘zbek va ingliz tillaridagi ilmiy maqola;

b) 10 ta ekologik terminologiya lug‘ati;

d) 100 dan ortiq ekologik termin va iboralar, jumladan, *ecosystem*, *sustainability*, *biomass* va ularning o‘zbek tilidagi ekvivalentlari.

4. Metodologik yondashuvlar.

4.1. Deskriptiv (tasviriy) yondashuv. O‘zbek va ingliz tillaridagi ekologik terminlarning shakli, ma’nosi va qo‘llanilishi deskriptiv yondashuv asosida tahlil qilindi.

4.2. Solishtirma-lingvistik yondashuv. Ikki til terminlarining struktura va semantik jihatdan tahlili uchun kontrastiv (solishtirma) lingvistika metodidan foydalanildi. Masalan, *renewable energy* atamasining o‘zbek tiliga “qayta tiklanadigan energiya” shaklida tarjima qilinishida qo‘llangan morfologik modifikatsiyalar o‘rganildi.

4.3. Statistik tahlil. Terminlarning ilmiy matnlardagi chastotasi o‘rganilib, ma’lumotlar jadval va grafiklar yordamida umumlashtirildi. Masalan, *climate change* atamasi ingliz tilidagi matnlarda ko‘proq uchraydi, o‘zbek tilida esa ushbu atama “iqlim o‘zgarishi” sifatida nisbatan kamroq qo‘llaniladi.

5. Tadqiqotning chegaralari. Tadqiqot faqat ekologik terminologiyani qamrab oldi va umumiy ekologik tushunchalarning lingvistik tahlilini o‘z ichiga olmadi. Bundan tashqari, boshqa tillardagi terminlar (rus yoki fransuz tillari) tadqiqotga kiritilmagan.

6. Tadqiqot natijalarining amaliy ahamiyati. Mazkur metodologiya asosida olingan natijalar ekologik terminlarning o‘zbek tilida to‘g‘ri tarjima qilinishini ta’minlashga, ilmiy-texnik matnlarning tilini takomillashtirishga hamda tilshunoslikda yangi uslubiy yondashuvlarni ishlab chiqishga hissa qo‘shadi.

Tahlil va natijalar. 1. Terminlarning struktura-semantik xususiyatlari. Tahlil jarayonida ekologik terminlarning morfologik va semantik tarkibi quyidagicha tasniflandi:

a) ingliz tilidagi terminlarning murakkab tuzilishi. Ingliz tilida ekologik terminlarning aksariyati murakkab so‘zlardan tashkil topgan. Masalan, *biodiversity* (biologik xilma-xillik), *carbon footprint* (uglerod izlari), *renewable energy* (qayta tiklanadigan energiya) kabi terminlar prefikslar (*bio-*, *re-*), suffikslar (*-ity*, *-print*) va asos so‘zlar birikmasi orqali hosil bo‘lgan;

b) o‘zbek tilida tarjima qilinishidagi oddiylashish. O‘zbek tilida ushbu terminlar ko‘pincha bevosita tarjima qilinadi. Masalan, *ecosystem* termini “ekotizim” shaklida birikma tarzida ifodalanadi, lekin ba’zan qo‘shimcha izoh talab qilinadi.

2. Terminlarning qo‘llanilishi va chastotasi:

a) chastota tahlili. Ingliz tilida *climate change* (iqlim o‘zgarishi), *sustainability* (barqarorlik), *carbon emissions* (uglerod chiqindilari) kabi atamalar ilmiy-texnik matnlarda ko‘p uchragan. O‘zbek tilida esa ushbu terminlar kamroq ishlatilgan va ularning qo‘llanilishida konseptual farqlar kuzatilgan;

b) konseptual tafovutlar. Masalan, “greenhouse gases” termini ingliz tilida keng ishlatiladi, o‘zbek tilida esa “issiqxona gazlari” shaklida kamroq uchraydi va ba’zan sinonim sifatida boshqa iboralar ishlatiladi.

3. Tarjima jarayonidagi qiyinchiliklar:

a) semantik muammolar. Ingliz tilidagi terminlarning o‘zbek tiliga bevosita tarjima qilinishi ularning ma’nosini to‘liq aks ettirmasligi kuzatildi. Masalan, *renewable resources* atamasi “qayta tiklanadigan resurslar” sifatida tarjima qilinadi, ammo kontekstga ko‘ra “barqaror resurslar” shaklida izoh talab qilishi mumkin;

b) struktura va uslub tafovutlari. O‘zbek tilida, ko‘pincha, qisqalik va aniqlik ustun qo‘yiladi, bu esa ba’zi terminlarning o‘zbekcha shakllarini sodda qilishga olib keladi. Misol uchun, *ecological footprint* termini “ekologik izlar” shaklida qisqartiriladi.

4. Terminlarning milliy xususiyatlari:

a) o‘zbek tilidagi terminlar milliy tus olishi: Ingliz tilidan o‘zbek tiliga tarjima qilingan terminlar milliy xususiyatlarni aks ettirishi uchun ba’zan moslashtirilgan. Masalan, *sustainability* terminining o‘zbekcha ekvivalenti sifatida “barqarorlik” tushunchasi ishlatiladi, ammo ba’zi hollarda “mustahkamlik” ham qo‘llaniladi;

b) madaniy kontekstning ta’siri. O‘zbek tilida “barqaror rivojlanish” atamasi keng qo‘llanilsa-da, uning ingliz tilidagi *sustainable development* atamasiga to‘liq ekvivalenti yo‘q.

5. Tahlil natijalarining umumiy tavsifi. Ingliz tilidagi ekologik terminologiya murakkab morfologik va sintaktik tuzilishga ega bo‘lib, ularning tarjima jarayonida aniqlikni ta’minlash muhim ahamiyatga ega:

a) o‘zbek tilida terminologiya soddalashtirilgan shaklda qo‘llaniladi, bu esa ba’zan terminlarning mazmunini to‘liq ochib bermaslikka olib keladi;

b) ikkala tilda ham ekologik terminlarning ilmiy-texnik matnlardagi qo‘llanilishi tahlil qilinib, ba’zi terminlar milliy xususiyatlarni aks ettirishi aniqlangan.

Xulosa. Mazkur tadqiqot davomida o‘zbek va ingliz tillaridagi ekotizimlar ekologiyasiga oid terminlarning struktura-semantik tahlili amalga oshirildi. Olingan natijalar quyidagilarni ko‘rsatdi:

a) ingliz tilidagi ekologik terminologiya murakkab morfologik tuzilishga ega bo‘lib, prefiks va suffikslarning keng qo‘llanilishi orqali yangi atamalar hosil qilinadi. Masalan, *biodiversity*, *carbon-neutral*, *eco-friendly* kabi atamalarning tarkibi mazmunan chuqur tahlil qilinishini talab qiladi;

b) o‘zbek tilida ekologik terminlar soddalashtirilgan shaklda qo‘llanilib, ularning ma’nosini to‘liq ochib berish uchun qo‘shimcha izoh talab qilinadi. Bu holat tarjima jarayonida terminlarning to‘g‘ri ifodalash masalasini dolzarb qiladi;

d) terminlarning semantik va struktura jihatdan tahlili shuni koʻrsatdiki, baʼzi terminlar ikki til oʻrtasida toʻliq mos kelmaydi va milliy-madaniy xususiyatlarni hisobga olish zarur.

e) ekologik terminlarni oʻzbek tilida keng qoʻllash uchun yangi atamalarni yaratish va mavjudlarini standartlashtirish muhim ahamiyatga ega.

Takliflar:

1. Terminologiyani standartlashtirish:

•ekologik terminlarni oʻzbek tilida yagona standart asosida ifodalash uchun maxsus terminologik qoʻllanmalar va lugʻatlar ishlab chiqilishi lozim;

•ingliz tilidagi terminlarni oʻzbek tiliga moslashtirishda xalqaro ekologik atamalarning mantiqiy va semantik mazmunini hisobga olish zarur.

2. Tarjima jarayonini takomillashtirish:

•ekologik terminlarni tarjima qilishda lingvistik izchillikni taʼminlash uchun tarjimonlar uchun maxsus qoʻllanmalar va oʻquv kurslari tashkil etilishi lozim.

•tarjima jarayonida terminlarning kontekstual mazmuni va madaniy xususiyatlarini hisobga olish uchun terminologik izohlar kiritilishi kerak.

3. Ilmiy-texnik matnlar tilini boyitish:

•ekologik terminologiyani oʻzbek ilmiy va texnik matnlariga keng joriy qilish orqali ushbu sohadagi ilmiy faoliyatni rivojlantirish mumkin.

•oʻzbek tilida ekologik atamalarning qoʻllanilishini kengaytirish uchun zamonaviy ilmiy maqolalar, darsliklar va ommaviy axborot vositalari orqali targʻibot ishlarini kuchaytirish lozim.

4. Ekologik savodxonlikni oshirish:

•jamiyatda ekologik savodxonlikni oshirish maqsadida ekologik terminlarni ommaviy foydalanishga moslashtirish va ularning tushunarli izohlarini yaratish muhimdir.

•ekologik masalalar boʻyicha oʻzbek tilida keng tushunarli atamalarni joriy qilish orqali ekologik muammolarga nisbatan ijobiy yondashuv shakllantirilishi mumkin.

5. Xalqaro tajribani oʻrganish:

•ingliz tilidagi ekologik terminlarni oʻzbek tiliga tarjima qilishda xalqaro tajribani oʻrganish va qoʻllash maqsadga muvofiqdir. Bu jarayonda terminlarning lugʻaviy va semantik mosligini tahlil qilish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

(1). Abdullayev, X. Ekologiya asoslari. Toshkent, Oʻzbekiston milliy ensiklopediyasi, 2015, 25–35-betlar.

(2). Johnson, G., Smith, K. Environmental Terminology. A Comparative Study. Oxford: Oxford University Press, 2018, pp. 102–115.

(3). Brown, A. The Language of Science: A Lexical Perspective. New York, Cambridge University Press, 2017, pp. 78–92.

(4). Rasulov, M. Tilshunoslikda ixtisoslashgan leksika. Toshkent, "Yangi asr" nashriyoti, 2020, 45–60-betlar.

(5). Karimova, L. Oʻzbek tilida ekologik terminlar: shakllanishi va qoʻllanilishi. Toshkent, "Fan va texnologiya", 2016, 33–50-betlar.

(6). Williams, J., Edwards, T. Ecosystem Terminology in Global Contexts. London, Routledge, 2019, pp. 120–140.

(7). Normatova, S. Ekoterminlarning lingvistik xususiyatlari. Toshkent, "Yangi asr", 2021, 15–25-betlar.

(8). Anderson, D., Lee, P. Translation Challenges in Environmental Science. Cambridge, Springer, 2018, pp. 98–112.

(9). Haydarova, K. Ekologiya terminlari va ularning tarjimadagi oʻziga xosliklari. Toshkent, "Ilm Ziyo", 2022, 50–70-betlar.

Mirzabaev Saparbek (Oʻzbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Qoraqalpogʻiston boʻlimi Qoraqalpoq Gumanitar fanlar ilmiy tadqiqot instituti tayanch doktoranti; smirzabaev018@gmail.com)

QORAQALPOQ ESSE MATNLARIDA METONIMIYALARNING IFODALANISHI VA USLUBIY VAZIFASI

Annotatsiya. *Ushbu maqolada qoraqalpoq tili metonimiyalarining badiiy asar tilida tutgan oʻrni, ularning ifoda xususiyatlari, matnlarda qoʻllanilishidagi uslubiy vazifalari haqida fikr yuritiladi. Tadqiqotning predmetini qoraqalpoq tilidagi esse matnlari tashkil etib, ulardagi metonimiyaning lingvostilistik xususiyatlarini aniqlashda jahon va turkiy tilshunosligidagi fundamental teoremalar va soʻnggi ilmiy yangiliklar asos qilib olindi.*